Comisiwn Coedwigaeth Cymru
Forestry Commission Wales

Crynodeb

Cenhedlaethcoed
Adroddiad terfynol

Adolygiad o'r prosiect arbrofol coedwigaeth drefol ar gyfer Gogledd Ddwyrain Cymru

Gwanwyn 2009

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

Gweithgaredd partneriaethol wedi ei ariannu ar y cyd gan y sefydliadau canlynol oedd Cenhedlaethcoed:

Cyngor Cefn Gwlad Cymru
Countryside Council for Wales

CYNGOR
Sir y Fflint
Flintshire
COUNTY COUNCIL

Comisiwn Coedwigaeth Cymru
Forestry Commission Wales

wrexham
COUNTY BOROUGH COUNCIL
CYNGOR BWRDEISTREF SIROL
wrecsam

Am ymholiadau cyffredinol:
Adran Grantiau a Rheoliadau
Comisiwn Coedwigaeth Cymru
Swyddfa Ardal Gogledd Cymru
Clawdd Newydd
Rhuthun
LL15 2NL

Ffôn: 0845 6040845
Ffacs: 01824 750492

e-bost: fcwenquiries@forestry.gsi.gov.uk

Gellir lawr lwytho fersiwn llawn o'r Adroddiad o www.forestry.gov.uk/treegeneration

"Mewn perthynas â'r coed a ddarparwyd yn garedig trwy Genhedlaethcoed, ac a blannwyd yn 2004 a 2006, maent wedi cael derbyniad da iawn gan y bobl sy'n ymweld â'r parc yn rheolaidd, ac mae adborth y gymuned wedi bod yn ffafriol iawn.

Mae buddion cynllun Cenhedlaethcoed i'r gymuned wedi bod yn niferus, yn real iawn ac yn bendant i'r llu o drigolion lleol o bob oed sy'n defnyddio'r parc yn gyson. Mae'r bywyd gwyllt yn y parc wedi cynyddu, mae mwy o famaliaid bach wedi'u gweld, ac mae adar ysglyfaethus newydd wedi'u gweld dro ar ôl tro yn y parc.

Mae mwy o bobl yn defnyddio'r parc nawr na chyn y cynllun cychwynnol. Er bod y parc wedi dioddef rhywfaint o fandaliaeth, mae cynnydd wedi bod hefyd yn ymwybyddiaeth a pherchenogaeth y gymuned o'r parc fel adnodd amwynder lleol pwysig. Mae problem sbwriel yn y parc wedi gwella'n fawr, ac mae niferoedd cynyddol o'r cyhoedd yn mynd â'u sbwriel adref ac yn defnyddio biniau cŵn ar gyfer baw cŵn. Gellir gweld canlyniad hyn yn sgil y ffaith bod y grŵp wedi derbyn Gwobr y Faner Werdd gan yr Ymddiriedolaeth Ddinesig.

Roedd y cynllun gwreiddiol yn ymwneud â Chenhedlaethcoed a Bywyd Gwyllt Gogledd Ddwyrain Cymru yn llwyddiant mawr. Hoffem nodi hefyd bod cael swyddog unigol yn gyfrifol am y cynllun wedi gwneud y cynllun yn fwy hygyrch, a bod hynny wedi bod o gymorth i gysylltu aelodau'r gymuned ac aelodau grŵp gyda nodau'r cynllun. Mae'r gwaith caled ac ymroddiad wedi talu ar ei ganfed, ac mewn ffordd barhaol. Mae'r cymorth a'r cyngor dilynol a ddarparwyd gan y ddau sefydliad wedi'u defnyddio'n dda gan grŵp Cyfeillion Parc Canol.

Mae'r adborth gan y gymuned wedi bod yn rhagorol, ac yn gadarnhaol a chefnogol iawn at ei gilydd. Mae parch y gymuned leol a balchder y gymuned leol wedi cynyddu, ac mae lefel cyfranogiad y gymuned yn y parc wedi cynyddu hefyd.

Hoffai grŵp Cyfeillion Parc Canol ddiolch i Cenhedlaethcoed am roi o'u hamser a'u hymdrech i gynorthwyo â phlannu a chreu ardaloedd o goed ym Mharc Canol.

Gyda dymuniadau gorau a diolch twymgalon."

Andy Hart
Cyfeillion Parc Canol

Cyflwyniad a bwriadau

Bu'r prosiect arbrofol Cenhedlaethcoed yn rhedeg o 2003 i 2008. Fe'i dechreuwyd gan Adran Grantiau a Thrwyddedau Comisiwn Coedwigaeth Cymru. Gogledd-ddwyrain Cymru oedd yr ardal dan sylw: Sir y Fflint a Wrecsam. Cafodd y prosiect ei lywio a'i gyd-ariannu gan bartneriaeth o sefydliadau â diddordeb.

Nod cyffredinol prosiect arbrofol Cenhedlaethcoed oedd canfod beth fyddai ei angen i blannu coed trefol yn llwyddiannus ar draws Cymru. Y prif nodau, yn ymarferol, oedd:

- hyrwyddo buddion amgylcheddol, amlbwrpasedd a chost-effeithiolrwydd coed a choetiroedd
- ei gwneud hi'n haws defnyddio coed a choetiroedd mewn ardaloedd trefol.

Y mecanweithiau ar gyfer cyflawni'r nodau hyn oedd:

- cyflogi swyddog prosiect am bedair blynedd
- cynyddu ymwybyddiaeth o'r prosiect a'i fuddion
- cynnig cymorth grant hyd at 75 y cant o gost cynlluniau plannu coed cymunedol (50 y cant i fusnesau) a datblygu cymunedol cysylltiedig
- sicrhau arian cyfatebol gan fuddiolwyr grant ar gyfer gweddill cost cynlluniau plannu
- cynnig cyngor a help ymarferol gyda thyfu coed, a datblygu cymunedol sy'n gysylltiedig â phlannu coed.

Roedd y math o ddarpariaeth drawsbynciol a ddefnyddiwyd gan Genhedlaethcoed, yn golygu cyfranogiad gan sefydliadau eraill ag arbenigedd priodol. Roedd hyn yn bwysig iawn wrth drosglwyddo'r manteision yn llwyddiannus a dylid sylweddoli fod gwerth sylweddol wedi'i ychwanegu at gynlluniau a phrosiectau.

Roedd briff eang gan y prosiect, heb unrhyw dargedau penodedig. Safleoedd yr ystyriwyd eu bod yn briodol ar gyfer plannu oedd:

- mewn unrhyw leoliad trefol neu gyrion tref neu borth
- safle o unrhyw faint
- ar dir preifat neu dir cyhoeddus
- ar gyfer plannu dros dro neu blannu parhaol.

Cefnogodd y prosiect 27 o gynlluniau plannu dros amrywiaeth o safleoedd trefol. Cyfanswm cost cymorth grant i'r rhain oedd £115,342. Mae hyn yn 70 y cant o gyfanswm cost cynlluniau, sef, £164,205.

Fe wnaeth Cenhedlaethcoed weithio gyda grwpiau amgylcheddol, ysgolion, grwpiau cymunedol, busnesau ac unigolion i gyflawni cynlluniau plannu coed. Roedd eu cyfranogiad yn bwysig i drosglwyddo'r neges ynglŷn â phwysigrwydd coed mewn ardaloedd trefol. Fe wnaeth Cenhedlaethcoed gyflawni cynlluniau mewn:

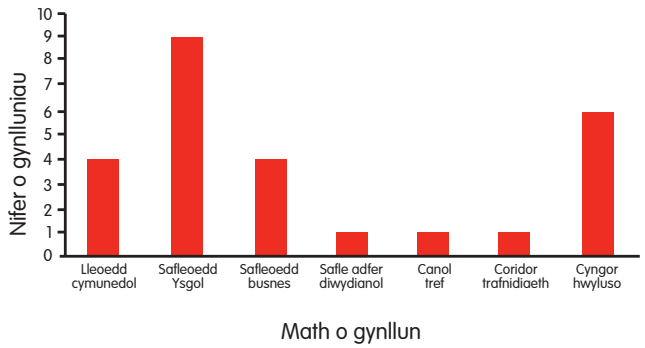

Ffigur 1: Nifer o Gynlluniau Cenhedlaethcoed a gafodd Gymorth Grant a'r Mathau o Safleoedd

Allborth allweddol prosiect arbrofol Cenhedlaethcoed oedd:

- Crëwyd 30 hectar o goetir trefol
- Plannwyd 59,300 o goed brodorol
- Plannwyd 308 o goed anfrodorol
- Bu 2,200 o bobl yn ymwneud â phlannu coed.

Mae'r dystiolaeth ansoddol a gasglwyd oddi wrth gyrff sy'n bartneriaid yn dangos fod manteision ymagwedd bartneriaeth Cenhedlaethcoed wedi bod yn niferus:

- Sefydlu rhwydweithiau a sianeli cyfathrebu cryf.
- Gweithio mewn ffordd integredig ag adrannau perthnasol awdurdodau lleol.
- Creu un man cyswllt ar gyfer derbynwyr grantiau.
- Gosod Cenhedlaethcoed ar agenda strategaeth ehangach awdurdodau lleol.
- Creu man cyswllt a mynediad â Chomisiwn Coedwigaeth Cymru ar gyfer awdurdodau lleol.
- Creu 'banc gwybodaeth' ar y cyd rhwng awdurdodau lleol a Chomisiwn Coedwigaeth Cymru.
- Rhoi mynediad i arbenigedd o fewn awdurdodau lleol ac o fewn Comisiwn Coedwigaeth Cymru.
- Codi proffil coed a choetiroedd o fewn cyrff sy'n bartneriaid a'r gymuned yn gyffredinol.
- Creu gwell dealltwriaeth o swyddogaeth a manteision coed a choetiroedd o fewn cyrff sy'n bartneriaid.

Prif ganlyniadau a'r canfyddiadau allweddol

Prif ganlyniadau'r prosiect oedd:

- addasu'n well i newid hinsawdd
- gwell addysg a mwy o gyfleoedd dysgu
- gwell cydlyniad cymdeithasol a lles cymdeithasol
- mwy o adfywio ffisegol yn yr amgylchedd trefol
- gwell mynediad i goed a choetiroedd
- creu mwy o gynefin brodorol.

Y rhwystr mwyaf i brosiect peilot Cenhedlaethcoed oedd diffyg dealltwriaeth ynglŷn â gwerth coed a choetiroedd. Roedd codi ymwybyddiaeth ynglŷn â gwerth coed a choetiroedd yn yr amgylchedd gwledig yn allweddol i lwyddiant Cenhedlaethcoed.

Y canfyddiadau allweddol o brosiect arbrofol Cenhedlaethcoed oedd:

- Cyflawnodd y prosiect ar draws ystod amrywiol o gynlluniau, partneriaid ac amgylcheddau.
- Gwelwyd dull Cenhedlaethcoed o weithio mewn partneriaeth, o ran ei strwythur a'i gyflawniadau, fel cryfder. Roedd yn annog ffurfio rhwydweithiau pwysig a sianelau cyfathrebu.
- Mae'n amlwg bod angen cymorth ariannol a chymorth cynghori ar gyfer plannu coed trefol. Mae angen i hwn fod ar gael i amrywiaeth eang o grwpiau ac unigolion.
- Gwelwyd bod cael pwynt cyswllt unigol ar gyfer arbenigedd ar faterion gwyrdd trefol yn bwysig eithriadol.
- Gwelwyd y diffyg ymwybyddiaeth o werth coed a choetiroedd mewn ardaloedd trefol fel rhwystr mawr i gyflawni cynlluniau plannu coed trefol.

Dywed ysgolion a chymunedau cymunedol y bu cyngor a chyfranogiad ymarferol Swyddog Cenhedlaethcoed yn fanteisiol iawn. Roedd un athro ysgol yn teimlo 'gallwn ofyn iddo am gyngor neu gymorth unrhyw bryd. Mae'n dda gwybod fod yna rywun y gallwn droi ato.'

Argymhellion

1. Dylai Comisiwn Coedwigaeth Cymru ystyried rhoi rhaglen gyfathrebu ar waith gyda sefydliadau preifat, gwirfoddol a chyhoeddus, a gyda'r cyhoedd, ar draws Cymru, ynglŷn â gwerth coed a mannau gwyrdd eraill mewn ardaloedd trefol.

2. Dylai Comisiwn Coedwigaeth Cymru a phartneriaid posibl ystyried y cyfleoedd sy'n cael eu cynnig gan yr angen am gymorth ariannol a chynghori. Dylent ddatblygu gwasanaeth cynghori i'r sector cyhoeddus a'r sector preifat a fyddai'n cyd-fynd â rhaglenni cymorth grant yn y dyfodol.

3. Dylai rhaglenni neu brosiectau cymorth grant yn y dyfodol ddefnyddio cryfderau model cymorth grant Cenhedlaethcoed i ddatblygu graddfa symudol o gymorth grant sy'n dibynnu ar y math o gynllun sydd i'w ariannu a'r math o ymgeisydd.

4. Dylid gwneud cysylltiadau mwy penodol â buddion materion gwyrdd trefol ar draws holl themâu strategol Llywodraeth Cynulliad Cymru.

5. Yn y dyfodol, dylai swyddogion prosiect barhau'n bwynt cyswllt ar gyfer cynlluniau, a dylent feddu ar arbenigedd mewn un maes perthnasol o leiaf. Argymhellwn hefyd y dylid defnyddio arbenigwyr eraill i gynorthwyo swyddogion prosiect pan fydd angen.

6. Dylai Comisiwn Coedwigaeth Cymru gryfhau dull o weithio mewn partneriaeth ymhellach. Argymhellwn hefyd bod y dull hwnnw'n cynnwys yr arfer o sefydlu staff mewn sefydliadau eraill. Argymhellwn ymhellach bod y dull o weithio mewn partneriaeth a ddefnyddiwyd yn Cenhedlaethcoed yn cael ei gyfuno â dulliau prosiectau fel Cydcoed.

7. Dylid rhoi ystyriaeth o ddifrif i raglen Cymru gyfan i adeiladu ar gynllun arbrofol Cenhedlaeth coed. Dylai hon gynnwys ffocws ychwanegol ar ardaloedd o amddifadedd mawr.

8. Awgrymwn y dylai bwrdd penderfyniadau unrhyw brosiect sy'n rhoi grantiau fod â chynrychiolaeth o ddau sefydliad diduedd o leiaf, er mwyn osgoi gwrthdaro buddiannau.

9. Dylai prosiectau yn y dyfodol fod â chynllun prosiect, data sylfaenol, dangosyddion, a rhaglen fonitro a gwerthuso ar waith cyn iddynt ddechrau.

Rhai manteision...

Ysgol Fabanod Parc Borras yn Wrecsam

Fe wnaeth Ysgol Fabanod Parc Borras yn Wrecsam greu ardal addysgu awyr agored gyda'i grant Cenhedlaethcoed. Yn dilyn hyn, mae'r ysgol wedi cyflogi Arweinydd Ysgol Goedwig amser llawn. Mae'r Arweinydd yn cyflwyno rhaglen ddyddiol o weithgareddau addysgol cysylltiedig yn yr ardal sydd wedi'i phlannu â choed. Mae tystiolaeth anecdotaidd gan nifer o athrawon yn dangos, bod agweddau a dealltwriaeth llawer o'r disgyblion am yr amgylchedd, wedi gwella'n arwyddocaol ers i'r ardal cael ei phlannu.

Cynllun Coetir Cymunedol Central Park

Wedi ei sefydlu gyda chymorth grant Genhedlaethcoed, daeth â dros 500 o bobl leol ynghyd i wella'u hamgylchedd lleol. O ganlyniad, ffurfiwyd grŵp Cyfeillion Central Park ac mae'r grŵp yn dal i wella'r llecynnau glas cymunedol trwy ddatblygu prosiectau pellach.

Cynllun Coetir Cymunedol Brymbo

26 hectar o goetir cynhenid newydd ar hen safle diwydiannol ger ardal lle mae llawer o bobl yn byw. Mae'r coetir yma'n helpu i adfywio amgylchedd lleol ac fe fydd yn cynnig adnodd hamdden gwerthfawr i'r rai hynny sy'n byw yn yr ardal.

Prif lwyddiant Cenhedlaethcoed oedd ei fod wedi creu partneriaethau uniongyrchol rhwng gwahanol gyrff. Bu'r rhain yn fodd i ysgogi patrymau gwaith integredig, creu rhwydweithiau a gwella dealltwriaeth a chyfathrebu rhwng y cyrff.